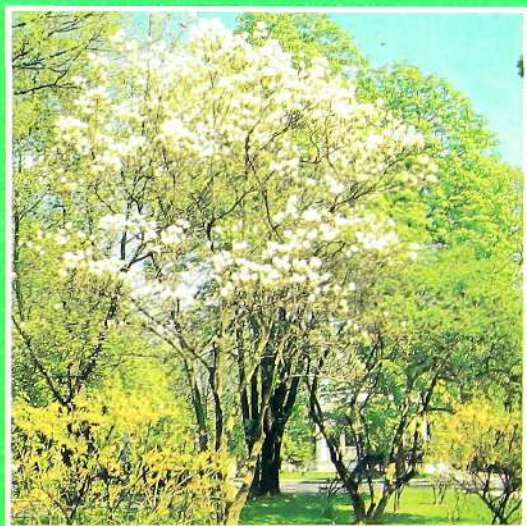

ĐURO RAUŠ

**ZELENILO
BJELOVARSKOGA
KRAJA**

Izdavač:
RADNA ORGANIZACIJA »BJELOVARSKI VRT« BJELOVAR
I
JEDINSTVENA SAMOUPRAVNA INTERESNA ZAJEDNICA
U STAMBENO-KOMUNALNOJ OBLASTI
NA PODRUČJU OPĆINE BJELOVAR

Glavni i odgovorni urednik
Velimir Anđelić

Lektor
Branka Tafra

Korektor
Josip Kurtak

Likovna oprema
Slavoljub Lacković

Za izdavača
Drago Kapitan

ĐURO RAUŠ

ZELENILO BJELOVARSKOGA KRAJA

BJELOVAR, 1980.

PREDGOVOR

Hortikulturna znanost i praksa obogaćena je još jednim dostignućem, i to vrijednom knjigom »ZELENILO BJELOVARSKOGA KRAJA«, koju je napisao istaknuti naš znanstveni radnik dr. Đuro Rauš, izvanredni profesor na Sumarskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Knjiga je plod djelotvornog i kabinetskog istraživanja iz niza odgovarajućih arhiva u više godina. Djelo predstavlja općenito, na vrtlarskom planu posebno, vrlo uspješnu prirodoslovnu i kulturnu afirmaciju bjelovarskoga kraja gdje je ubilježeno, proučeno i opisano dvadeset i pet parkovnih organizacija s odgovarajućim povijesnim tumačenjima kad su nastali i kako su živjeli ti parkovi. Zapis ukazuje da su oni u svoje vrijeme napredovali i cvjetali, a danas predstavljaju parkovna tijela koja društvo treba da revitalizira u uvjetima današnjice i dovede u njihovu punu biološku, estetsku i rekreacijsku funkciju.

Posao je bio vrlo velik i odgovoran, jer je autor došao u priliku da zahvati novu nenačetu parkovnu materiju, koja je u svojim dijelovima definirana mjestom i povijesnim događajima, a koju je trebalo stručno protumačiti, točno opisati i dati odgovarajuće mjesto u vrtlarskim zbivanjima tih krajeva. U tom radu izvršena je prvi put stručno-znanstvena registracija tih parkovnih scenarija, pa su time na vrlo prikladan način dani našoj javnosti do znanja ne samo da oni fizički postoje nego da i predstavljaju sami za sebe i posebno svoju okolinu neprocjenjivu vrijednost. S tim u vezi treba im društvo posvetiti onu potrebnu stručnu i obnavljačku pažnju koju zaslužuju ti povijesni perivoji toga dijela Hrvatske u ukupnom životu svoje regije.

Obrađenom, dakle, građom došli smo do zaključka da postoje brojni vrlo vrijedni parkovi u bjelovarskom području koji objektivno predstavljaju prirodni temelj svake rekreacije pučanstva i čvrsta su osnova za sutrašnji turizam koji se zamišlja u ovom kraju. Osim toga oni predočuju izuzetno veliko perivojno obilje koje skladno dopunjuje prirodna i ostala bogatstva bjelovarskog područja, koja su ovim zapaženim radom u punoj vrijednosti došla do izražaja, pa su pri tome obilježena, definirana i valorizirana.

Još će, uz ostalo, ova parkovna studija odlično poslužiti kao stručni vrtlarsko-povijesni uvid u hortikulturne događaje ovoga kraja u određenom vrtlarskom obližju do današnjih dana. Prema tome, predstavljena perivojna građa zaslužila je da bude odgovarajuće vrednovana. Ona je dragocjeni dokument i vrijedni spomenik prošlosti autentično zabilježen na izvoru kao vidan doprinos našoj narodnoj kulturi i hortikulturi, a iznad svega su svjedočanstva zanimljivih parkovnih sadržaja i odgovarajućeg života koji se događao na tlu toga drevnog dijela kopnene Hrvatske.

Profesor Rauš često obrađuje i objelodanjuje radove iz hortikulturne problematike, i to s velikim uspjehom. Spominjemo njegovu poznatu knjigu »STARI PARKOVI U SLAVONIJI I BARANJI«, koju je izdala 1977. godine MALA HORTIKULTURNA BIBLIOTEKA u Splitu, tako da ova najnovija knjiga »ZELENILO BJELOVARSKOGA KRAJA« zapravo predstavlja nastavak parkovnih obrada sjeverozapadnog i istočnog dijela naše republike, pa te dvije hortikulturne knjige čine čvrstu vrtlarsku cjelinu koja obrađuje vrlo detaljno sve parkovne organizacije tih krajeva. Ukupno je opisano čak šezdeset (35 u Slavoniji i Baranji, te 25 u široj okolici Bjelovara) razvijenih parkovnih cjelina, koje imaju stručno-vrtlarski, kulturni, privredni, ekološki, estetski i povijesni značaj. Takvo perivojno imućstvo ni izdaleka se nije očekivalo na tom području, pa s radošću bilježimo tu činjenicu koju smo dobili u nasljeđe i koju nam je svojim istraživačkim radom studiozno iznio pisac. Sad je pitanje zrelosti tamošnjih sredina da ta bogatstva njeguje, održava i najekonomičnije iskorištava.

Spomenuti i drugi hortikulturni radovi (govorimo samo o toj vrsti njegova djelovanja) osposobili su i potvrdili autora kao prvorazrednoga znanstvenoga vrtlarskog poslenika u nas. Ta važna činjenica, uz njegov prirodni duhovni afinitet prema tim krajevima (rođen je u Sotinu kraj Vukovara 1930. godine) i toj određenoj vrtlarskoj građi, te zvanje profesora šumarske fitocenologije razvili su kod njega posebnu sklonost i predodređenost za uspješno obrađivanje hortikulturnih problema gdje je još potrebno veliko stručno iskustvo, upornost u radu, botanička, dendrološka i ostala znanja, a iznad svega neosporni smisao za umjetnost i ljepotu. Objelodanjenim djelima profesor Rauš dokazao je da sve to posjeduje, kao i sposobnost da to na poučan i jednostavan način primijeni u svojim radovima.

Profesor Rauš je parkovne scenarije bjelovarskoga kraja obrađivao s vidljivim oduševljenjem i uz odgovarajuću stručno-znanstvenu akribiju i postigao je odličan rezultat. U knjizi imamo sadržaje, što posebno ističemo, koje je ne samo zanemarila nego i zaboravila javnost, pa su ovim radom te parkovne teme izvučene iz zaborava i sada se nameću društvu svojim postojanjem, svojom povijesnom važnošću i činjenicom da predstavljaju, kako prije rekosmo, neprocjenjivo bogatstvo ovih krajeva i koji su osnova za aktivnu rekreaciju, estetsko unapređenje i za sve aktivnosti sutrašnjeg turizma.

S tog stajališta knjiga »ZELENILO BJELOVARSKOGA KRAJA« značajno je ostvarenje i ima posebnu važnost za razvitak ovih krajeva. Ona predstavlja solidnu dopunu u osvjetljavanju ovih krajeva na hortikulturnom planu, a što je do sada nedostajalo.

Knjiga je zanimljiva i poučno načinjena u suradnji s tamošnjom Radnom organizacijom »BJELOVARSKI VRT« i Jedinštvom samoupravnom interesnom zajednicom u stambeno-komunalnoj oblasti na području općine Bjelovar, koji su čitavu ovu akciju i financirali te tako omogućili rad na knjizi i njezino tiskanje.

Sve skupa je razumno i zanimljivo komponirano u jedinstvenu hortikulturnu cjelinu. Dobiva se potpuna vrtlarska informacija o onome što je urađeno na tom planu u prošlosti i što danas stručno nudi jedna suvremena, proizvodna vrtlarsko-šumarska gospodarska organizacija udruženog rada koja djeluje u Bjelovaru.

Prema tome knjiga profesora Rauša »ZELENILO BJELOVARSKOGA KRAJA« jedan je autentičan isječak hortikulturnog i šumarskog života bjelovarskoga kraja, gdje je svaki parkovni podatak iznesen s istraživačkim dokazima i gdje konačno, s ostalim, imamo jedan točan popis ukupnoga dendrološkoga i ostaloga biljnog blaga.

Posebna briga u knjizi dana je općenito problemu zaštite prirode i čuvanja postojećih parkovnih povijesnih cjelina i prisutnih spomenika prirode, gdje se na vrlo instruktivan način ukazuje u kojem smjeru treba da ide prava zaštita tih zaštićenih objekata. Iznosi se kako zaštitna operativa treba da ima aktivni biljeg i da bude usklađena s postojećom društvenom stvarnošću i ekonomikom svoje bliže i daljnje sredine. Ona treba da bude, kako nas uči profesor Rauš, propagator budućeg napretka ne samo zaštićenog kraja nego i zaštićenog objekta, što predstavlja najsuvremenija shvaćanja uloge zaštićenoga prirodnog objekta svih kategorija s obzirom na svoju okolinu.

Izložena analiza knjige »ZELENILO BJELOVARSKOGA KRAJA« neosporno ukazuje da je njezina problematika zahvatila širok dijapazon hortikulturnih, šumarskih, ekoloških, privrednih, kulturnih i ostalih pitanja vrlo važnih za razvitak bjelovarskog kraja, da su ona u njoj vrlo uspješno obrađena suvremenom stručno-znanstvenom metodom i da su ona sjajan doprinos ovim krajevima i osnova svih akcija koje streme daljim unapređenjima. Osim toga su solidna osnova smišljenom radu, osobito u hortikulturi i šumarstvu, te posebno u buđenju važne turističke privrede.

Stoga ovaj studiozni rad pozdravljamo i želimo da dane poruke što ih pruža pisac u ovoj svojoj knjizi budu solidan vodič svih naprednih privrednih rukovodilaca u njihovu radu, s time, da posebno ne ističemo, što će ova knjiga o parkovnim kompozicijama bjelovarskoga kraja, zajedno s parkovima Slavonije i Baranje, mnogo značiti za našu vrtlarsku i šumarsku struku i posebno za područja s kojih se ti parkovi opisuju.

Petar Matković

Split, ožujak 1979. godine

U V O D

Knjiga ZELENILU BJELOVARSKOGA KRAJA obrađuje parkove i zelenilo dijela SREDIŠNJE HRVATSKE s centrom u Bjelovaru. Granice obrađenog područja kreću se: na istoku Virovitica, Grubišno Polje, Garešnica i Novska, na jugu Novska, Kutina, Popovača, Križ i Dugo Selo, na zapadu Dugo Selo, Zelina, Rasinja i Koprivnica i na sjeveru Drava od ušća Mure do Barča. Knjiga je podijeljena na deset poglavlja koja su obrađena svaka za sebe, a u potpunosti tvore jednu cjelinu obrađujući parkovne površine i zelenilo toga područja.

Za analizu parkovnih površina obavljeno je dendrološko snimanje u ukupno 25 parkova u ovim mjestima: BJELOVAR, ĐURĐEVAC, KOPRIVNICA, KRIŽEVCI, PITOMAČA, KORIJA, VIROVITICA, GRUBIŠNO POLJE, NOVSKA, KUTINA, POPOVAČA, ČAZMA, VRBOVEC, KRIZ, ŽABNO, ZELINA, BOŽJAKOVINA, DUGO SELO, VEL. TROJSTVO, GARESNICA, VEL. GRĐEVAC, HERCEGOVAC, BADLJEVINA, RASINJA i GORNJA RIJEKA.

Povijesni prikaz tih parkova načinjen je na temelju određene literature, a svugdje gdje je citiran cjeloviti tekst, stavljen je pod navodnike s imenom autora i godinom izlaženja. Jasno je da smo se morali poslužiti takvim načinom prikazivanja jer na drugi način nismo mogli doći do povijesnih podataka. Građa je sakupljena u muzejima u Bjelovaru, Koprivnici, Virovitici, Kutini, Križevcima, Čazmi i dr.

Poslužili smo se i regionalnim zbornicima, brošurama i knjigama koje govore o tom području u povijesnom i hortikulturnom smislu.

Naša istraživanja postojećih parkova i njihove dendroflora obavili smo u toku 1977. i 1978. godine radi dobivanja slike hortikulturnog bogatstva bjelovarskoga kraja.

Ujedno je to prikaz potreba i mogućnosti za bolje uređenje, ozelenjavanje i humanizaciju čovjekova životnog i radnog prostora toga kraja.

Rad ujedno predstavlja i doprinos turističkoj propagandi jer prikazuje značajne prirodne, povijesne i memorijalne spomenike i skrivene mogućnosti za razvoj turizma bjelovarskoga kraja.

Nastojali smo na temelju pristupačne literature i vlastitih istraživanja što vjernije prikazati prošlost razvoja pojedinog mjesta i u sklopu toga nastanak parkova i zelenih površina.

Osobita pažnja posvećena je prikazu današnjeg stanja, obnovi i održavanju zelenila bjelovarskoga kraja. Prilikom našeg rada naišli smo na vrlo lijepe primjere održavanja i obnavljanja zelenih površina, kao što su Koprivnica, Bjelovar, Garešnica, Veliki Grđevac, Novska i dr., a također smo naišli na sasvim zapuštene parkove i zelene površine koje se ne održavaju, kao što su Pitomača, Korijska, Božjakovina, Hercegovac, Badljevina, Rasinja i Veliki Zdenci.

Posebno se zahvaljujemo dipl. inž. V. Anđeliću, tajniku Jedinствene samoupravne interesne zajednice u stambeno-komunalnoj oblasti na području općine Bjelovar, kolegama Dragi Kapitanu, direktoru Radne organizacije »Bjelovarski vrt«, dipl. inž. Milanu Žgeli i apsolutentu šumarstva Oskar Mariniću, stručnjacima R. O. »Bjelovarski vrt«, i svima onima koji su nam pomogli da obavimo naš rad, knjigu napišemo, ilustriramo i tiskamo.

34. Sokolić, I. (1943): Biljni svijet podravske pjesake, Narodna tiskara Zagreb.
35. Sramek, T. (1976): Iz prošlosti Žabna i okolice, SIZ u oblasti kulture Križevci.
36. Šulek, B. (1879): Jugoslavenski imenik bilja, Tiskom dioničke tiskare, Zagreb.
37. Velagić, S. (1972): Kronologija događaja na području općine Đurđevac 1941—1945, Općinski odbor Saveza udruženja boraca NOR-a Đurđevac.
38. Vlahov, S. (1936): Diljem Slavonije, Tisak narodne tiskare, Zagreb.
39. Vukičević, E. (1974): Dekorativna dendrologija, Izdavačko-informativni centar studenata (ICS), Beograd.
40. Odbor za proslavu 15-godišnjice oslobođenja Čazme (1958): 15-godišnjica oslobođenja Čazme, Prosvjeta Bjelovar.
41. Republički hidrometeorološki zavod SR Hrvatske (1971): Klimatski podaci SR Hrvatske za razdoblje 1948—1960, Serija II, broj 5, Zagreb.
42. Šumsko gospodarstvo »Mojica Birta« Bjelovar, OOUR Rasadnik »Šljukingon« (1976): Cjenik šumskog i hortikulturnog bilja te pratećih proizvoda, Bjelovar.
43. Združeno šumsko poduzeće Bjelovar (1974): Sto godina šumarstva Billogorsko-podravske regije, Bjelovar.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
UVOD	9
PRIRODNI UVJETI ZA RAZVITAK ŠUMA I PARKOVA BJELOVARSKOG KRAJA	10
PARKOVI I ZELENE POVRŠINE U MJESTIMA	
Bjelovar	38
Bjelovar — danas	45
Zaštita kulturno-povijesnih spomenika	49
Pejzaž i zelenilo	51
Hortikulturni rasadnik »Bjelovarski vrt«	68
Pisanje štampe o radnoj organizaciji	89
Sljukingon šuma s posebnom namjenom	101
Bedenik šuma s posebnom namjenom	107
Đurđevac	109
Koprivnica	113
Križevci	115
Pitomača	115
Korija	115
Virovitica	116
Grubišno Polje	118
Novska	119
Kutina	119
Popovača	120
Čazma	121
Vrbovec	122
Križ	122
Zabno	123
Zelina	124
Božjakovina	125
Dugo Selo	125
Veliko Trojstvo	125
Garešnica	127
Veliki Grđevac	127
Hercegovac	127
Badljčina	128
Rasinja	128
Gornja Rijeka	129
OSTALO ZELENILO	130
DENDROFLORA POSTOJECIH PARKOVA	163
HORTIKULTURNO, ESTETSKO I TURISTIČKO ZNACENJE PARKOVA BJELOVARSKOG KRAJA	174
ZASTICENI OBJEKTI PRIRODE	176
PARK — ŠUME U KUTINI	178
ZAKLJUČNE NAPOMENE	179
ZNANSTVENI I NARODNI NAZIVI PARKOVNIH VRSTA	180
LITERATURA	185